

การวิเคราะห์การเงินชุมชน : เครื่องมือเพื่อการยกระดับชีวิตความเป็นอยู่ของชุมชน

ทวิภัทร บุญทริกสวัสดิ์ เรียบเรียง¹

เรื่อง 'เงิน' เป็นเรื่องที่ไม่ว่าจะสำหรับใคร หรือในสังคมไหนก็ย่อมที่จะตระหนักถึงความสำคัญของมัน เพราะเกี่ยวข้องกับชีวิตของเราอยู่ทุกวัน เกี่ยวข้องกับเราตั้งแต่เกิดจนกระทั่งหลังจากที่เราตายไปแล้วด้วยซ้ำ

ในบริบท 'ชุมชน' ก็เช่นเดียวกัน เรื่องเงินนั้นนับว่ามีส่วนเกี่ยวข้องกับอย่างมากต่อวิถีชีวิตของชุมชนในทุกๆชุมชน กำหนดความเป็นไปของทุกชีวิตที่อาศัยอยู่ในชุมชน รวมถึงปัญหาหลายๆอย่างที่เกิดขึ้นกับชุมชนก็มักจะมีที่มาจากเรื่องเงิน เช่น ความยากจน เพราะคนจำนวนมากเมื่อต้องการเงินเพื่อนำไปพัฒนาคุณภาพชีวิตของตนเองหรือแก้ปัญหาต่างๆก็อาจจะต้องกู้ยืมเงิน แต่เมื่อเข้าไม่ถึงสถาบันการเงินก็มักจะต้องไปกู้เงินนอกระบบ ทำให้เข้าสู่วงจรหนี้สินจนใจหิวไม่ขึ้นจนทำให้หมดโอกาสลุกขึ้นยืนเพื่อสร้างโอกาสในชีวิตให้ตนเอง ดังนั้นนักพัฒนาจึงควรที่จะตระหนักว่าการพัฒนาการเงินชุมชนให้มีความเข้มแข็งนั้นนับว่าเป็นส่วนสำคัญที่จะสร้างความมั่นคงในระดับท้องถิ่นให้เกิดขึ้นได้

'องค์กรการเงินชุมชน' ในฐานะที่เป็นกลไกในการพัฒนา

สภาพความเป็นจริงในปัจจุบันของงานพัฒนานั้น ยากที่จะปฏิเสธถึงความสำคัญของเงินหรือทุนทรัพย์ที่มีบทบาทต่อชีวิตความเป็นอยู่ในทางเศรษฐกิจของชุมชน ดังนั้นจึงมีการให้ความสำคัญเกี่ยวกับการพัฒนาสถาบันการเงินระดับชุมชนกันทั่วทุกมุมโลกแม้จะมีรายละเอียดปลีกย่อยที่แตกต่างกัน แต่ก็มีหลักการดำเนินงานและวัตถุประสงค์คล้ายๆกัน คือ สร้างหรือเสริมความเข้มแข็งของ 'องค์กรการเงินชุมชน' ขึ้นมานั่นเอง

องค์กรการเงินชุมชน, สถาบันการเงินชุมชน หรือ บ้างก็เรียกว่าองค์กรการเงินฐานราก หมายถึงองค์กรที่ดำเนินกิจกรรมทางการเงิน โดยมุ่งเน้นให้ความช่วยเหลือสนับสนุนประชาชนในชุมชนท้องถิ่นแต่ละแห่ง

หลักการในการริเริ่มและดำเนินงานก็คือ 'การออม' คือให้ชาวบ้าน ให้คนในชุมชนมีวินัยในการออมเงิน ให้ความรู้ความพิเศษของการออมทรัพย์ร่วมกันนั้นเป็นอย่างไร และเมื่อมีความเชื่อมั่นซึ่งกันและกันมากยิ่งขึ้นจึงมี 'การให้กู้' ซึ่งการให้กู้นี้ก็จะเป็นการให้กู้แบบเป็นกลุ่ม เพื่อให้คนในกลุ่มมาค้ำประกันซึ่งกันและกัน ซึ่งเมื่อระยะเวลาในการดำเนินการผ่านไปนานระยะเวลาหนึ่ง เมื่อทั้งทั้งกลุ่มเริ่มรู้จักผู้กู้แต่ละคนมากยิ่งขึ้น ก็จะทำให้เกิดการกู้

องค์กรการเงินชุมชนในประเทศไทย ปัจจุบันแบ่งเป็นสองประเภทใหญ่ๆ คือ (1) องค์กรการเงินกึ่งในระบบ คือ 'เครดิตยูเนียน' 'สหกรณ์ออมทรัพย์' 'กองทุนหมู่บ้าน' 'กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต' ซึ่งองค์กร

¹ นักจัดการความรู้และพัฒนา มูลนิธิวิจัยไวยาย (why i why Foundation)

เหล่านี้ “ภาครัฐ” หรือทางการ มีส่วนสนับสนุนในการจัดตั้งและดำเนินงาน มีหลายกลุ่มที่มีฐานะเป็นนิติบุคคล

(2) องค์การการเงินแบบพึ่งตนเอง หรือ แบบชาวบ้าน คือ องค์การการเงินที่ “ชาวบ้าน” มีบทบาทร่วมกันริเริ่มรวมตัวกันก่อตั้งขึ้นและชาวบ้านเป็นผู้ดำเนินงานกันเองทั้งหมด เช่น ‘กลุ่มสัจจะออมทรัพย์’ ‘กลุ่มสัจจะ ลดรายจ่ายวันละหนึ่งบาท’ เป็นต้น

จุดเริ่มต้นขององค์การการเงินชุมชนในประเทศไทยเริ่มต้นขึ้นในช่วง พ.ศ.2520 เนื่องจากชาวบ้านเล็งเห็นถึงปัญหาความยากลำบากในการเข้าถึงแหล่งเงินทุนของตนเอง ซึ่งเป็นสภาพทั่วไปของพื้นที่ชนบท จึงรวมกลุ่มกัน รวบรวมเงิน และบริหารจัดการโดยอาศัยกติกาที่สมาชิกส่วนใหญ่ร่วมกันกำหนดขึ้น หลักการสำคัญในการดำเนินงานที่แตกต่างจากสถาบันการเงินทั่วไป คือ จะใช้เรื่องของ ‘ความไว้เนื้อเชื่อใจ’ โดยที่ ‘ไม่ต้องมีหลักทรัพย์ค้ำประกัน สมาชิกต้องมีสัจจะต่อตนเองและต่อกู้ในการออมและการคืนเงินกู้’ แล้วขยายไปสู่การแบ่งสรรเงินปันผลและจัดสวัสดิการให้แก่สมาชิกเมื่อกลุ่มมีกำไรในที่สุด

ต่อมาเมื่อองค์การการเงินชุมชนของชาวบ้านเริ่มขยายตัว ก็เริ่มมีกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตต่างๆ ที่กระทรวงมหาดไทยริเริ่มขึ้น โดยความจากความสำเร็จเป็นรูปธรรมขององค์การการเงินชุมชนแบบพึ่งตนเองหรือแบบชาวบ้าน ทำให้ต่อมาได้มีการกำหนดนโยบายและจัดตั้งกองทุนหมู่บ้านในปี พ.ศ.2546 ที่ภาครัฐกำหนดกติกาและให้เงิน 1 ล้านบาทแก่ทุกหมู่บ้านทั่วประเทศ แต่ให้ชาวบ้านรวมกลุ่มกันในหมู่บ้านแต่ละแห่งร่วมกันบริหารกองทุนนี้กันเอง ดังนั้นในปัจจุบันจึงได้มีองค์การการเงินชุมชนอยู่มากมายหลายประเภท

ปัจจุบันเป็นที่ยอมรับอย่างกว้างขวางว่า ‘การวิเคราะห์การเงินชุมชน’ โดยเน้นพิจารณาถึงบทบาทของ ‘องค์การการเงินชุมชน’ ต่อชุมชน มีบทบาทสำคัญในการบริหารจัดการสวัสดิการสำหรับแรงงานนอกระบบหรือผู้อยู่นอกภาคทางการ เกษตรกรรายย่อย คนทำงานหาเช้ากินค่ำ คนทำงานรับจ้างทั่วไปในเมือง จึงถือเป็นกลไกสำคัญของการพัฒนาที่ทำให้คนจนหรือคนด้อยโอกาสได้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น ก่อให้เกิดผลลัพธ์ที่ดีต่อเศรษฐกิจชุมชนโดยรวมได้

หลักในการใช้เครื่องมือ ‘การวิเคราะห์การเงินชุมชน’

เครื่องมือการวิเคราะห์การเงินชุมชน เป็นการพยายามวิเคราะห์ให้เห็นลักษณะความสัมพันธ์ในด้านการเงินของผู้คนที่อยู่ในชุมชนนั้นๆ และดูว่าเกี่ยวข้องกับสถาบันการเงินในชุมชนอย่างไร โดยอาจแบ่งขั้นตอนการใช้เครื่องมือออกเป็นสองขั้นตอนใหญ่ๆ คือ ขั้นการทำความเข้าใจลักษณะทั่วไปของความความสัมพันธ์ด้านการเงินและเศรษฐกิจของชุมชน และ ขั้นการจัดทำผังระบบการเงินของชุมชน โดยทั้งสองขั้นตอนนี้ต้องอาศัยทั้งการพูดคุย การสัมภาษณ์ รวมไปถึงการสังเกตอย่างต่อเนื่องทั้งในระดับปัจเจกบุคคล กลุ่ม และเครือข่าย

1. เยาวชนที่ทำการศึกษาระดับชั้นแรกควรจะทำอาชีพการสุ่มตัวอย่างเพื่อพูดคุย การสัมภาษณ์ การสังเกต เพื่อให้เห็นถึงสภาพชีวิตความเป็นอยู่ทางเศรษฐกิจของบุคคลในชุมชนที่สำคัญสามส่วน ซึ่งก็คือ “รายรับ” “รายจ่าย” และ “การออม” ซึ่งทั้งสามส่วนต่างก็มีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกันอย่างใกล้ชิด ซึ่งหากเยาวชนสามารถเข้าใจสภาพความเป็นอยู่ทางเศรษฐกิจทั้งสามส่วนบุคคลในชุมชนได้ ก็จะสามารถเข้าใจปัญหาทางการเงินของชุมชนที่มีอยู่แทบทุกชุมชนของประเทศไทยได้ ซึ่งปัญหาโดยทั่วไปที่มักมีร่วมกันก็คือ “ปัญหาการ ไม่มีเงินออม” ที่ทำให้ขาดแคลนเงินทุนเพื่อใช้จ่ายในการพัฒนาคุณภาพชีวิตให้ดียิ่งขึ้น

ข้อมูลเศรษฐกิจต่างๆที่มีการรวบรวมไว้ทั่วประเทศต่างก็ชี้ชัดเจนว่าครัวเรือนคนไทยเกินครึ่งของจำนวนหลักสิบกว่าล้านคน “ไม่มีเงินออม” แต่เดือนละไม่มีรายได้มากพอที่จะเหลือเก็บโดยเฉพาะกลุ่มผู้ที่มีรายได้น้อย ต่างตกอยู่ในสภาพ “ชักหน้าไม่ถึงหลัง” อยู่เรื่อยๆเนื่องจากรายจ่ายมากกว่ารายรับนั่นเอง

นอกจากนี้ เนื่องจากสังคมไทยในปัจจุบันกำลังเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ ซึ่งก็คือสังคมที่มีจำนวนผู้สูงอายุมากกว่าจำนวนของเด็กและเยาวชน แต่สิ่งที่น่าวิตกก็คือผู้สูงอายุจำนวนมากไม่มีเงินออมมากพอที่จะเลี้ยงตัวเองในยามที่เกษียณทำงานไม่ไหว หรือเจ็บป่วยด้วยโรคในผู้สูงอายุต่างๆ โดยที่ลูกหลานของผู้สูงอายุก็ไม่มี เงินออมเพียงพอที่จะดูแลผู้สูงอายุเหล่านั้นได้ นอกจากนี้ในกรณีของชุมชนที่อยู่ในชนบทซึ่งมีผู้สูงอายุอยู่เป็นจำนวนมากนั้นก็ยังมีปัญหาระยะทางที่ห่างไกลจากธนาคารต่างๆ รวมไปถึงปัญหาที่ชาวบ้านขาดหลักทรัพย์ที่จะค้ำประกันในการกู้เงินอีกด้วย

2. สภาพทางการเงินของครัวเรือนหรือปัจเจกบุคคลในชุมชนต่างก็เกี่ยวข้องกับโครงสร้างชีวิตความเป็นอยู่ทางสังคมทั้งภายในและภายนอกชุมชนอยู่เสมอ เช่น ชุมชนนั้นเป็นชุมชนชานาโรงสีหรือผู้ค้าข้าว ดังนั้นก็ย่อมจะต้องมีความสัมพันธ์ทางการเศรษฐกิจที่เกี่ยวข้องกับเรื่องการเงิน เช่น รายรับจากการขายข้าวของชานา รายรับจากการขายข้าวของโรงสี, รายจ่ายจากการซื้อเมล็ดพันธุ์ข้าวและปุ๋ยของชานา รายจ่ายของโรงสีที่ซื้อข้าวจากชานา, เงินออมของชานานำไปใช้ลงทุนปลูกพืชหมุนเวียนหรือเป็นค่าทอมลูกหลาน หรือเงินออมของเจ้าของโรงสีที่นำไปใช้ลงทุนซื้อเครื่องจักรหรือลงทุนด้านอื่น เป็นต้น

การเข้าถึงข้อมูลและเข้าใจระบบความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจเช่นนี้ก็ย่อมส่งผลต่อลักษณะทางการเงินของบุคคล หรือต่อชุมชนนั้นๆ เยาวชนผู้ใช้เครื่องมือทำการศึกษาวเคราะห์จึงควรต้องทำการเคราะห์ใคร่ครวญเพื่อสกัดเอาความสัมพันธ์ที่สำคัญในบริบทการเงินของชุมชนแห่งนั้นออกมาเป็นบันทึกข้อมูลที่เอามาเป็นวัตถุดิบในการวิเคราะห์เพื่อพัฒนาสถาบันการเงินชุมชนต่อไปได้อย่างครบถ้วนรอบด้าน

มาเป็นนักวิเคราะห์การเงินชุมชนกันเถอะ! : วิธีการทำผังการเงินชุมชน

การเขียนผังการเงินชุมชน หรือ การวาดภาพระบบการเงินชุมชน เริ่มทำได้โดยการเอาข้อมูลที่ได้จากกลุ่มตัวอย่างของทั้งระดับบุคคล กลุ่ม และเครือข่ายความสัมพันธ์ในชุมชนมาเขียนเป็นผังการเงินชุมชน (Community Finance Mapping) ดังต่อไปนี้

Step 1 : หาข้อมูลการเงินของชุมชนทั้งสามส่วน คือ รายรับ-รายจ่าย-เงินออม จากกลุ่มตัวอย่างที่สุ่มมาจากภายในชุมชน โดยให้รวบรวมข้อมูลด้วยบันทึกการพูดคุยสอบถาม สัมภาษณ์ หรือสังเกตกิจกรรมทางเศรษฐกิจของกลุ่มตัวอย่างในชุมชนนั้นๆ เช่น เกษตรกรผู้ปลูกลำไย ข้าราชการครู ชาวประมง พ่อค้าแม่ค้าในตลาด เจ้าของร้านค้าวัสดุก่อสร้าง โดยอาจนำเอาปัจจัยต่างๆทางเศรษฐกิจของกลุ่มตัวอย่างนำมาเป็นประเด็นในการเก็บรวบรวมข้อมูลประกอบในบันทึกข้อมูลไว้ด้วยก็ได้

Step 2 : ใช้เทคนิคการจัดทำผังความคิด (Mind Map) เพื่อประมวลสรุปเนื้อหาข้อมูลที่ได้ไปเก็บรวบรวมมาจากกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด ที่เริ่มต้นจากข้อความที่ล้อมรอบด้วยวงกลมที่อยู่ตรงจุดศูนย์กลาง แผ่นแผนผังรวมสามวง คือ รายรับ-รายจ่าย-เงินออม แล้วให้นำเอาข้อมูลที่ได้จากการเก็บรวบรวมมาแตกกิ่งก้านจากส่วนนี้ แยกออกไปตามกิจกรรมทางการเงินหลักทั้งสามส่วนนี้แล้วใช้เส้นลากเชื่อมโยงกิจกรรมทางเศรษฐกิจย่อยๆเป็นกิ่งก้านสาขาที่แตกออกมาจากกิจกรรมทางการเงินหลัก รายรับ-รายจ่าย-เงินออม เช่น “รายรับ” ก็อาจจะแตกกิ่งออกเป็น ขายทุเรียน ซึ่งไปเชื่อมกับ “รายจ่าย” ค่าปุ๋ย เป็นต้น

Step 3 : การทำผังการเงินชุมชนมีเป้าหมายเพื่อที่จะหาทางพัฒนาเศรษฐกิจของชุมชน จึงควรที่จะเก็บข้อมูลที่มีการลงรายละเอียดเพื่อให้สามารถออกแบบการทำงานพัฒนาได้ในขั้นตอนหลังจากการใช้เครื่องมือวิเคราะห์การเงินชุมชนนี้แล้ว ดังนั้นการแตกกิ่งก้านของผังจึงควรต้องมีองค์ประกอบทั้ง (1) คน หรือกลุ่มคน (2) กิจกรรมทางเศรษฐกิจ (3) ระยะเวลา (4) สถานที่ในชุมชนที่มีบทบาททางเศรษฐกิจ (5) สถาบันการเงินต่างๆที่มีอยู่ในชุมชน

ยกตัวอย่าง เช่น “สวนลำไย” ก็อาจจะแตกกิ่งประเด็นออกไปเป็น

-คน- ก็ต้องพิจารณาว่าใครบ้างที่เกี่ยวข้องกับการทำสวนลำไย เช่น ชาวสวน พ่อค้าคนกลาง พ่อค้าปุ๋ย

-กิจกรรมทางเศรษฐกิจ- เช่น การทำสวนลำไย การขนส่ง การรับซื้อ การขาย การกู้เงิน ธกส. เป็นต้น

-ระยะเวลา- เช่น วันหรือช่วงเดือนที่มีการเก็บเกี่ยว หรือ เดือนที่จะต้องมีการส่งดอกเงินกู้ เป็นต้น

-สถานที่ในชุมชนที่มีบทบาททางเศรษฐกิจ- เช่น ตลาด เป็นต้น

-สถาบันการเงินต่างๆที่มีอยู่ในชุมชน- เช่น ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์ (ธกส.) กองทุนหมู่บ้าน ธนาคารชุมชน นายทุนปล่อยเงินกู้นอกระบบ เป็นต้น

ในขั้นตอนนี้เราสามารถกลับมาเก็บข้อมูลลงในผังการเงินชุมชนได้อีกเรื่อยๆ หากรู้สึกว่าข้อมูลที่ได้มายังไม่ครบถ้วนเพียงพอ

Step 4 : เมื่อเก็บข้อมูลได้ละเอียดจนเป็นที่พอใจแล้ว ก็มาทำการวิเคราะห์ข้อมูลอย่างง่าย ๆ ด้วยการแบ่งจำแนกข้อมูลทั้งหมดออกมาเป็น “ปัจจัยเชิงบวก” และ “ปัจจัยเชิงลบ” และ “ปัจจัยกลางๆ ไม่บวก ไม่ลบ” และ “สถาบันการเงินในชุมชน” โดยให้วิเคราะห์ไปด้วยกันว่าทั้งสี่ส่วนส่งผลต่อระบบการเงินชุมชนอย่างไรบ้าง โดยการวิเคราะห์ในขั้นตอนนี้อาจจะทำร่วมกับคนในชุมชนที่เราศึกษาก็ได้ เพราะเป็นขั้นตอนที่ มีประโยชน์ ในการช่วยทบทวนสภาพที่เป็นไปในชุมชนจนทำให้เห็นปัญหาบางอย่าง เห็นศักยภาพที่มีอยู่ใน ชุมชน หรือเห็นทุนทางสังคมที่มีอยู่ของชุมชน ซึ่งสิ่งที่ค้นพบทั้งหมดสามารถนำมาใช้ออกแบบการพัฒนา ได้ และการที่คนในชุมชนได้ทบทวนจะเห็นภาพร่วมกันกับเยาวชนก็จะเป็นประโยชน์อย่างมากในการสร้าง การมีส่วนร่วมในงานพัฒนาของชาวชุมชนกับตัวเยาวชนผู้ทำการวิเคราะห์การเงินชุมชนด้วย

เราอาจจะพิจารณาตัวอย่างการวิเคราะห์ข้อมูลคร่าวๆ ก็เช่น ณ หมู่บ้านเวียงแก้ว ตำบลห้วยไร่ โดยการลงมือทำ Mind Mapping ของระบบการเงินชุมชน ทำให้ สุชาติ ซึ่งเป็นแกนนำเยาวชนในหมู่บ้าน เข้าใจลักษณะภาพรวมทางเศรษฐกิจ การทำมาหากินต่างๆไปของชุมชน การใช้จ่ายต่างๆไปของชุมชน จนกระทั่งเห็นถึงปัญหาทางการเงินของชุมชนที่มีอยู่ทั้งในส่วนของการรับ รายจ่าย และเงินออม รวมไปถึง หนี้สินและการกู้ยืมเงิน ที่สัมพันธ์กับสถาบันการเงินที่มีอยู่ในชุมชนแห่งนี้

จากการวิเคราะห์ข้อมูล จึงทำให้พบว่าชุมชนหมู่บ้านแห่งนี้มีสถาบันการเงินอยู่ในชุมชนมากมาย ไม่ว่าจะเป็นธนาคาร ธกส. กองทุนหมู่บ้าน และนายทุนเงินกู้นอกระบบ แต่เนื่องจากลักษณะกิจกรรมทาง เศรษฐกิจของคนในชุมชนส่วนใหญ่จะเป็นการปลูกหัวหอมและกระเทียม จึงมีรายได้ไม่มากนัก มีรายจ่าย ค่อนข้างมากเนื่องจากต้องใช้ปุ๋ยตลอดจนค่าเช่าเรียนและอุปกรณ์การศึกษาของลูกหลาน ในส่วนของเงิน ออมชาวบ้านก็แทบจะไม่มีเหลือเก็บ จึงต้องอาศัยการกู้เงินระยะสั้นต่างๆจากนายทุนเงินกู้นอกระบบซึ่ง ดอกเบี้ยสูง ชาวบ้านในชุมชนจึงต้องอาศัยการกู้เงินจากนายทุนมากกว่าหนึ่งรายเพื่อหมุนเวียนใช้คืนให้กับ เจ้าหนี้ยี่กรายเวียนไป สำหรับสถาบันการเงินที่ค่อนข้างเป็นทางการมากขึ้นอย่างกองทุนหมู่บ้าน ก็มีได้ มีจุดเริ่มต้นมาจากการออมทรัพย์ของชาวบ้านเนื่องจากมีรายได้ต่ำเกินกว่าจะออมได้ ดังนั้นกองทุนหมู่บ้าน จึงเน้นการให้กู้มากกว่า ชาวบ้านจำนวนหนึ่งก็มองว่ากองทุนหมู่บ้านไม่ใช่เงินของชาวบ้านแต่เป็นเงินของ หลวงหรือเงินรัฐบาลด้วย ดังนั้นจึงไม่ค่อยมีใครมาออมเงินกับกองทุนมากนัก และถึงแม้ว่าทางชาวบ้านจะ ชดใช้หนี้เงินกองทุนหมู่บ้านได้ตรงเวลาแต่ก็ไม่ได้แสดงถึงสถานะทางการเงินที่ดีของพวกเขาเนื่องจากก็มี การเอาเงินกู้นอกระบบมาชดใช้ด้วยเช่นกัน ทั้งหมดเป็นเพราะชุมชนยังขาดแคลนสถาบันการเงินในระบบที่ เพียงพอและเหมาะสมกับรายได้ที่ค่อนข้างต่ำของชาวบ้าน หากมีสถาบันการเงินที่เน้นการออมมากยิ่งขึ้น เข้ามาเสริมเช่น สัจจะออมทรัพย์ ก็จะช่วยอุดช่องว่างระบบการเงินของชุมชน และเอื้อต่อการพัฒนาชีวิต ความเป็นอยู่ของชาวบ้านในชุมชนหมู่บ้านเวียงแก้ว มากยิ่งขึ้น

กล่าวได้ว่าการวิเคราะห์การเงินชุมชนจะช่วยให้เห็นทั้งปัญหา ข้อจำกัด หรือโอกาสในการทำงาน พัฒนาด้านเศรษฐกิจร่วมกับชุมชน หากผู้วิเคราะห์เป็นเยาวชนคนหนึ่งในชุมชนที่ต้องการจะยกระดับหรือพัฒนาสถาบันการเงินในชุมชนรูปแบบต่างๆให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ก็อาจจะกระบวนการทุกๆขั้นตอนของการใช้เครื่องมือการวิเคราะห์การเงินนี้เป็นช่องทางหรือแนวทางที่จะพัฒนากิจกรรมใหม่ๆร่วมกับชุมชน กิจกรรมนี้ได้เป็นอย่างดี

เมื่อเราศึกษาหรือเก็บข้อมูลเพื่อจัดทำผังไประยะหนึ่ง ก็อาจจะมีการค่อยๆเติมข้อมูลเข้าไปยังผังระบบการเงินชุมชนของเราเป็นระยะๆ พัฒนาไปเรื่อยๆ เช่น ปรับการวางตำแหน่งบุคคลและกลุ่มต่างๆในชุมชนขึ้นใหม่ให้ผังของเรามีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น เป็นหมวดเป็นหมู่ ให้ผู้ที่ได้อ่านสามารถเข้าใจได้ง่ายที่สุดเท่าที่จะทำได้นั่นเอง

สรุปหลักการสำคัญ

การวิเคราะห์การเงินชุมชน คือ การเก็บข้อมูลและวิเคราะห์ให้เห็นถึงความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจหรือการเงินอันหลากหลายที่ดำรงอยู่ในชุมชนนั้นๆอย่างปนเปกัน ซึ่งก็มีหลายชนิด เหมาะสมกับคนที่มี ความแตกต่างกันในด้านความเป็นอยู่ภายในชุมชน แม้จะมีคุณลักษณะบางประการที่มีร่วมกัน เช่น เป็นชุมชนชาวสวน เป็นต้น โดยปัจจัยหลักทางการเงินทั้งในด้าน รายได้-รายจ่าย-การออม/หนี้สิน-สถาบันการเงินของชุมชน จะช่วยทำให้การวิเคราะห์ระบบการเงินชุมชนของเยาวชนนักพัฒนาได้มองเห็นสภาพเศรษฐกิจของชุมชนที่ลึกซึ้งขึ้น เข้าใจบทบาทหน้าที่ ทิศทาง หรือพัฒนาการและแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจโดยรวมของชุมชน

ศักยภาพทางเศรษฐกิจของชุมชน ขึ้นอยู่กับลักษณะระบบการเงินชุมชนเป็นสำคัญ เนื่องด้วย เพราะการแก้ปัญหาหรือการพัฒนาเศรษฐกิจที่จะเกิดขึ้นกับชุมชน ส่วนใหญ่ไม่สามารถเกิดขึ้นได้จากตัวคนแต่ละคน หรือคนในชุมชนไม่กี่คน แต่มักจะเกิดขึ้นเนื่องจากการดำเนินการในระดับสถาบัน โดยเฉพาะ การดำเนินการของสถาบันการเงินชุมชนต่างๆที่มีอยู่ในนั้น ซึ่งจะประสบผลสำเร็จหรือมีความเข้มแข็งมากน้อยเพียงใดนั้นก็ขึ้นอยู่กับความสัมพันธ์ของผู้คนในชุมชนว่าเป็นอยู่ในลักษณะใด ดังนั้นหากต้องการเข้าใจ ศักยภาพการพัฒนาเศรษฐกิจของชุมชน ก็หลีกเลี่ยงไม่ได้ที่จะต้องวิเคราะห์ทำความเข้าใจลักษณะระบบการเงินชุมชนเป็นอย่างดีนั่นเอง

รายการอ้างอิง

ปัทมาวดี ชูชูทิ และคณะ. Microfinance และการเงินชุมชน (กรุงเทพฯ : โอเพ่นบุ๊กส์, 2552)

ปัทมาวดี ชูชูทิ. **องค์การการเงินชุมชนคืออะไร** (เอกสารประกอบการเสวนาเรื่อง “แผนแม่บทการเงินระดับรากฐานกับความเข้มแข็งของชุมชน,” ที่คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ วันที่ 14 กรกฎาคม พ.ศ. 2551)

คู่มือการลงภาคสนาม สังคมวิทยาชนบท ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา คณะรัฐศาสตร์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2555